

Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Reuzenboom (1950) [aangevuld]

ALFONS BRUEKERS

Tweede, aangevulde en herziene editie

Alfons Bruekers

STRABO | Stichting Regionaal Archeologisch BodemOnderzoek
Kreijel 4
6035 SG OSPEL

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
1. Inleiding	7
2. Vondstbeschrijving	8
3. Localisatie	12
4. Overblijfselen	14
5. Datering	16
6. Bronnenonderzoek	17
7. Conclusies en factsheet	19
8. Bijlagen	20

Voorwoord

Deze publicatie is een uitgave van de Stichting Regionaal Archeologisch Bodem-Onderzoek te Nederweert (STRABO), opgericht in 1985. Dit is een in Ospel gevestigd non-profit expertisecentrum op het gebied van erfgoed.

Doelstelling

STRABO stelt zich ten doel om archeologisch en bouwhistorisch onderzoeks- en vondstenmateriaal en daaraan verbonden waarnemingen te documenteren en te ontsluiten voor wetenschappelijk onderzoek, advisering, beleidsontwikkeling en publieksbereik.

Ervaring

STRABO beschikt over jarenlange ervaring in het verrichten van archeologisch onderzoek, projectleiding, bureau-onderzoek, determinatie, rapportage en documentatie, publieksbereik en advisering, mede onder auspiciën van de ROB (Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (latere RCE, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed).

Doelgroepen

STRABO levert daarnaast gratis gevraagde en ongevraagde advisering aan gemeentebesturen, interne en externe gemeentelijke beleidsadviseurs, erfgoedorganisaties, particulieren, lokale gemeentelijke erfgoedcommissies, projectontwikkelaars, archeologische adviesbureau's, t.b.v. archeologische omgevings-vergunningen.

Doelregio

STRABO verrichtte in het verleden onderzoek en advisering in de Limburgse gemeenten Nederweert, Weert, Leudal (Grathem), Peel en Maas (Meijel) en de Noord-Brabantse gemeenten Cranendonck (Budel) en Asten, met Nederweert als hoofdaandachtsgebied.

Erkenning

STRABO is door het gemeentebestuur van Nederweert in 2018 en 2021 formeel erkend als historische en archeologische stakeholder in het onder het bevoegd gezag vallende archeologisch beleidskader en bij de uitvoering van omgevingsvergunningen en programma's van eisen van archeologisch onderzoek in de gemeente Nederweert.

Duurzaam en toegankelijk

De archeologische en bouwhistorische onderzoeks- en adviesrapporten van het roerend erfgoed-expertisecentrum STRABO zijn alle duurzaam digitaal opgeslagen en te vinden of te downloaden via:

DANS, het nationale expertisecentrum en repository voor (archeologische) onderzoekdata, van de Koninklijke Nederlandse Academie voor Wetenschappen,

<https://dans.knaw.nl/nl/data-stations/archaeology/>

ACADEMIA, de publicatiewebsite van de Stichting Geschiedschrijving Nederweert en de Stichting Regionaal Archeologisch Bodem-Onderzoek, op:

<https://independent.academia.edu/AlfonsBruekers>

Koninklijke Bibliotheek, depot van analoge en digitale publicaties, via

<https://webggc.oclc.org/cbs/DB=2.37/>

Erfgoedhuis Weert, digitale studiezaal van het Erfgoedcluster Weert, gemeente Weert, via

<https://erfgoedhuisweert.nl>

Publicatielijst

Recent verschenen de volgende STRABO-rapportages, gerangschikt naar publicatiedatum (tijdschriftartikelen zijn niet meegenomen):

Onderstreept is het jaar van publicatie; tussen haakjes staat het jaar van onderzoek).

2024

Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Reuzenboom (1950) [aangevuld]
Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Slingertracé A2 (1988)
Rapportage onderzoek conflictarcheologie munitiedepot WOII Waatskamp Ospel (2023)

2023

Rapportage archeologische waardenstelling Nederweert-Budschop Vuurmolen (2023)
Rapportage onderzoek conflictarcheologie Aspergestelling WOII Wessemerdijk Nederweert (1987)
Rapportage onderzoek conflictarcheologie Loopgraven WOII Wessemerdijk Nederweert (1987)
Rapportage onderzoek conflictarcheologie laatmiddeleeuwse landweer Wessemerdijk (1987)
Rapportage onderzoek conflictarcheologie mitrailleurvest WOII Bredeweg Nederweert (1985)
Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Kerkstraat 35 Dubbele Kapelanie (2022)
Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Burg. Hobusstraat (2022)

2021

Rapportage archeologische waardenstelling Nederweert-Hulsen Aspergestelling (2021)
Rapportage archeologische verwachtingswaarden Nederweert-Kerkstraat 58 Begraafplaats (2021)
Rapportage bouwhistorisch onderzoek Weert-Kasteel Nijenborgh (2021)
Rapportage archeologische verwachtingswaarden Nederweert-Eind, Eind 41-49 (2021)

2020

Rapportage archeologische verwachtingswaarden Nederweert-Andersdenkendenkerkhof (2020)
Rapportage archeologisch onderzoek Asten-Nederweert crashes Halifax NA197 en NA260 IN 1945

2019

Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Coludijk crash Halifax JB845 3 april 1943 (1985)
Rapportage naamgeving objecten Limburgs Openluchtmuseum Eijnderhoof (2019)
Rapportage bouwhistorisch onderzoek Nederweert-Lambertushof Oude School (2001)

2018

Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Kerkstraat 58 standbeeld Mooren (1965)
Rapportage archeologisch onderzoek muntvondsten Nederweert-Kerkstraat 56 (1982)
Rapportage bouwhistorisch onderzoek Nederweert-Kerkstraat 20 (1973)
Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Kerkstraat 65 Oude Raadhuis (1921)
Rapportage archeologisch onderzoek muntschatvondsten Nederweert-Kreijelerschans (1934)
Rapportage archeologische verwachtingswaarden Nederweert-Schoolstraat Hooghuijs (2018)
Rapportage archeologische verwachtingswaarden Nederweert-Kerkstraat 58 Oude Kerkhof (2018)
Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Kerkstraat 56 (2005)
Rapportage archeologische verwachtingswaarden Nederweert-Hageldor (1981)
Rapportage archeologische verwachtingswaarden Schoordijk Galgenberg (2018)
Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Kerkstraat 87 Straterhuijs (1916)
Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Gebleektendijk Celtic Field (1939-1996)
Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Kerkstraat 53 Gorispomp en Weerterbeek (2014)
Rapportage archeologisch onderzoek Grathem-Beekstraat 2 (2007)
Rapportage archeologisch pendelonderzoek Weert-Nederweert (1987)
Rapportage bouwhistorisch onderzoek Nederweert-Kerkstraat 45 (1985)

Rapportage archeologische verwachtingswaarden Weert-Plucksackhof (2018)
Rapportage bouwhistorisch onderzoek Weert-Plucksackhof (1980)
Rapportage archeologische verwachtingswaarden Nederweert-Brandweerkazerne (2017)
Rapportage archeologische verwachtingswaarden Nederweert-Burg. Hobusstraat (2018)

2017

Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert Midden-paleolithicum (1978-1985) versie 2
Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Reuzenboom (1950)
Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Kerkstraat 47 (1985)
Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Agneshof 2009
Rapportage archeologisch onderzoek Weert-Marconilaan (1994)
Rapportage archeologisch onderzoek Meijel-Leemkuilen (1989)
Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Hoesta (1983-1984)
Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Buussekoel (1984-1985)
Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Kerkstraat 58 Kerktoren (1984)
Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Kerkstraat 58 Sjeeshuis (1984)
Rapportage archeologisch onderzoek Weert-Oelemarkt 11 (1979)
Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Ospel OLV-straat 57 (1983)
Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Kreijel 7 (2011-2012)
Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Lindanusstraat 14-28 (2009)
Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Kerkstraat 50 (2014)
Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Kerkstraat 52 (1957-1989)
Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Kerkstraat 61 (1977)
Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-kleipijpen (1982)
Rapportage archeologisch onderzoek muntvondsten Nederweert-Bredeweg 32 (1970-1984)
Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Kerkstraat 58 St. Lambertuskerk (1934-1985)
Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Kerkstraat 62 (1961)
Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Voedingskanaal (1988)
Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Kanalenkruising (1987)
Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Parochiecentrum (2003)
Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Bräöbe (1985)
Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Bredeweg-kruis (1985)
Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Molenweg (1979-1987)
Rapportage archeologisch onderzoek Budel-klooster (1989)
Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Tichelveld (1985-2014)

2016

Rapportage archeologisch onderzoek kleipijpen Romeinse vicus van Grobbendonk (B) (1983)
Rapportage aanpassing beleidscontourenkaart Nederweert-Wessemerdijk
Rapportage aanpassing beleidscontourenkaart schansen Uliker, Kreijel, Roeven en Leveroy
Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Ottohoeve (1910-2001)
Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Weerheg (1988)

2014

Rapportage archeologisch onderzoek waterputten Nederweert-Kerkstraat (2014)

1. Inleiding

Als kind werd ik mateloos gefascineerd door het in mijn familie overgeleverde verhaal van de zogenaamde 'reuzenboom'. Het handelde om een 'prehistorische' boom van kolossale afmetingen die, door een harde storm bezwiken, in de moerassen van de Ospelse Peel was gevallen. Eeuwenlang door veen en water bedekt, zou hij daar door turfstekers in het midden van de 20^e eeuw ontdekt zijn. De boom werd uit het veen gehaald en verzaagd tot planken voor de vervaardiging van meubilair.

Een oom van mijn vader, Jean Bruekers (geb. 1898), was timmerman en meubelmaker. Hij zou van het hout van de reuzenboom meubels en lambrizingen hebben vervaardigd ten behoeve van het toenmalige notariskantoor Biezenaar in Nederweert.

In deze rapportage wordt het verhaal van de reuzenboom gereconstrueerd aan de hand van krantenberichten, ooggetuigenissen en bewaard gebleven onderdelen van de vondst.

2. Vondstbeschrijving

Dagblad Maas- en Roerbode publiceerde op 14 oktober 1950 een klein artikel met als kop 'Ospel. Merkwaardige vondst in het veen'. Daarin werd kort melding gemaakt van de vondst van een 20 m lange eikenstam in het veen bij de Eerste Baan in Ospel. De boom was door houtzagerij Coppen uit Weert verwijderd en naar de zagerij vervoerd.

Figuur 1. Maas- en Roerbode, 14 oktober 1950.

Een eveneens kort artikel in weekblad Het Kanton Weert van 20 oktober geeft iets meer details over de vondst. De boom zou reeds het vorige jaar, dus in 1949, zijn gevonden door de peelveideigenaren maar toen niet de moeite waard zijn gevonden om uit te graven. 'Vorige week' (dus in de tweede week van oktober 1950) werd dat wel gedaan en kwam de kolossale boom aan de oppervlakte. Volgens het artikel waren er drie eigenaren van de betrokken peelvelden in kwestie en was G. van Deursen de eigenaar van de boom.

Figuur 2. Het Kanton Weert, 20 oktober 1950.

Weer een week later schonk de Maas- en Roerbode uitgebreider aandacht aan de vondst. Op 26 oktober verscheen een foto van de boom terwijl die op een vrachtwagen lag en op 27 oktober verscheen een artikel met veel nieuwe details. Daarin werd onder andere genoemd dat de boom volgens de jaarringen een leeftijd van ongeveer 200 jaar had bereikt en vermoedelijk enkele duizenden jaren oud moest zijn. Graad van Deursen werd als vinder genoemd en de boom had zich op 1,80 m diepte in het veen bevonden. De lengte van de stam was 15 m en in de kruin bevond zich een zijtak van 4 m.

Omdat de boom zo groot was en in het waterige veen lag, kostte het nogal moeite om hem op het droge te krijgen. In situ werd de boom in twee delen gezaagd en vervolgens duurde het nog twee dagen voordat de helften op het droge lagen.

Men berekende dat de boom ongeveer 8 kubieke meter eikenhout bevatte, van uitstekende kwaliteit. De bedoeling van de opkoper (houtzagerij Coppen) was dan ook om het hout te verkopen voor de fabricage van 'artistieke stijlmeubelen'.

Tenslotte vermeldt het artikel dat de vondst is gemeld bij het 'Instituut voor Oudheidkunde en Bodemonderzoek' waarmee de toenmalige Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB, in Amersfoort) bedoeld zal zijn. Het artikel besluit met de mededeling dat de aardlagen van de vondst hangende een onderzoek intact zullen worden gehouden. Ongetwijfeld is dat een tip die is ingegeven door de wetenschappers van het genoemde instituut.

Figuur 3. Maas- en Roerbode, 27 oktober 1950.

Hoewel het krantenartikel dus suggereert dat er contact werd opgenomen met de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB, in Amersfoort), zijn daarvan geen sporen te ontdekken. In elk geval is er geen geregistreerde vondstmelding in het archeologisch archief (ARCHIS) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (de erfopvolger van de ROB). Ook in het jaarverslag van de ROB over het jaar 1950 is niets te vinden over waarnemingen of onderzoek in Ospel. We moeten dus veronderstellen dat het contact er niet geweest is of althans flinterdun is geweest en niet tot onderzoek heeft geleid.

[bron: Jaarverslag van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek over 1950 (Amersfoort 1951)].

Er is een tweetal foto's bewaard gebleven van de deze vondst. Eén ervan werd afgedrukt in het genoemde artikel in de Maas- en Roerbode. Op beide foto's liggen de twee helften van de kolossale boomstam gereed op een vrachtwagen voor transport. Op de foto's is te zien dat de gebeurtenis veel bekijks trok en werd gadegeslagen door jong en oud.

De personen op de foto's zijn in 2002 geïdentificeerd door Thieu van Deursen (voormalige reservaatwachter van 'De Groote Peel', Frits Coppen en zijn toen bijna honderdjarige vader Nol Coppen, wonende aan de Odamolenstraat 14 te Weert.

Figuur 4. Het achtergebleven gat in het veen na verwijdering van de boom. De foto is genomen in de langsrichting van de boomstam; het gat aan de rechterzijde is van een grote zijtak van de boom. Collectie gemeente-archief Weert, nr. C.ST.90.

Figuur 5. De beide helften van de doormidden gezaagde boom gereed voor transport. Collectie gemeente-archief Weert, nr. 2300.

De afgebeelde personen zijn van links naar rechts als volgt. Meisje met strik in het haar: Elly Coppen. Man met kalend hoofd: Gerard Schaekers, medewerker van fa. Vilrocx. Jongeman met pofbroek: Pieter Coppen. Man met hoed en snor: Graadje van Deursen. Gebroeders Lei en Jan Coppen. Rechts, zittend op vrachtwagen: Piet Peeters ('Piet van Mat').

15 juni 2002

Interview met Thieu van Deursen, gepensioneerd reservaatwachter van 'De Groote Peel' en oomzegger van de vinder.

Onderstaande samenvatting is een compilatie van twee gesprekken en eigenhandige aantekeningen van de spreker.

Samen met mijn broers en mijn oom Graad van Deursen hebben we in de oorlog, toen er veel schaarste was, veel kienhout en peelpuisten gehaald uit een drooggevalen ven in de omgeving van 't Blaak en de Eerste Baan. Dat hout werd er uit gehaald, gedroogd en naar Weert gebracht waar het als brandstof in een fabriek werd aangewend.

De grote boom is door mijn oom Graad van Deursen gevonden in 1942 of 1943 [NB later gecorrigeerd in: de extreem hete zomer van 1947 AB] in de Ospelse Peel, nabij de Eerste Baan op een turfveld dat eigendom was van dhr. G. van Gemert, Meijlsedijk Ospel. Het turfveldje lag tussen de Eerste Baan en de Tweede Baan.

De lengte bedroeg ca. 16m, de dikte 90 a 100 cm en de omtrek 3,50 m.

De boomstam lag in NO-ZW-richting, net zoals de meeste (dunne) stammen van eik of grove den die wel eens in het veen werden gevonden. De boomstam lag geheel onder water in het veen. Eerst werd het veen gedeeltelijk verwijderd. De stam werd door Graad van Deursen en Sjef Tullemans met een grote kortzaag gehalveerd. Mijn oom heeft de machtige stam er uit laten halen.

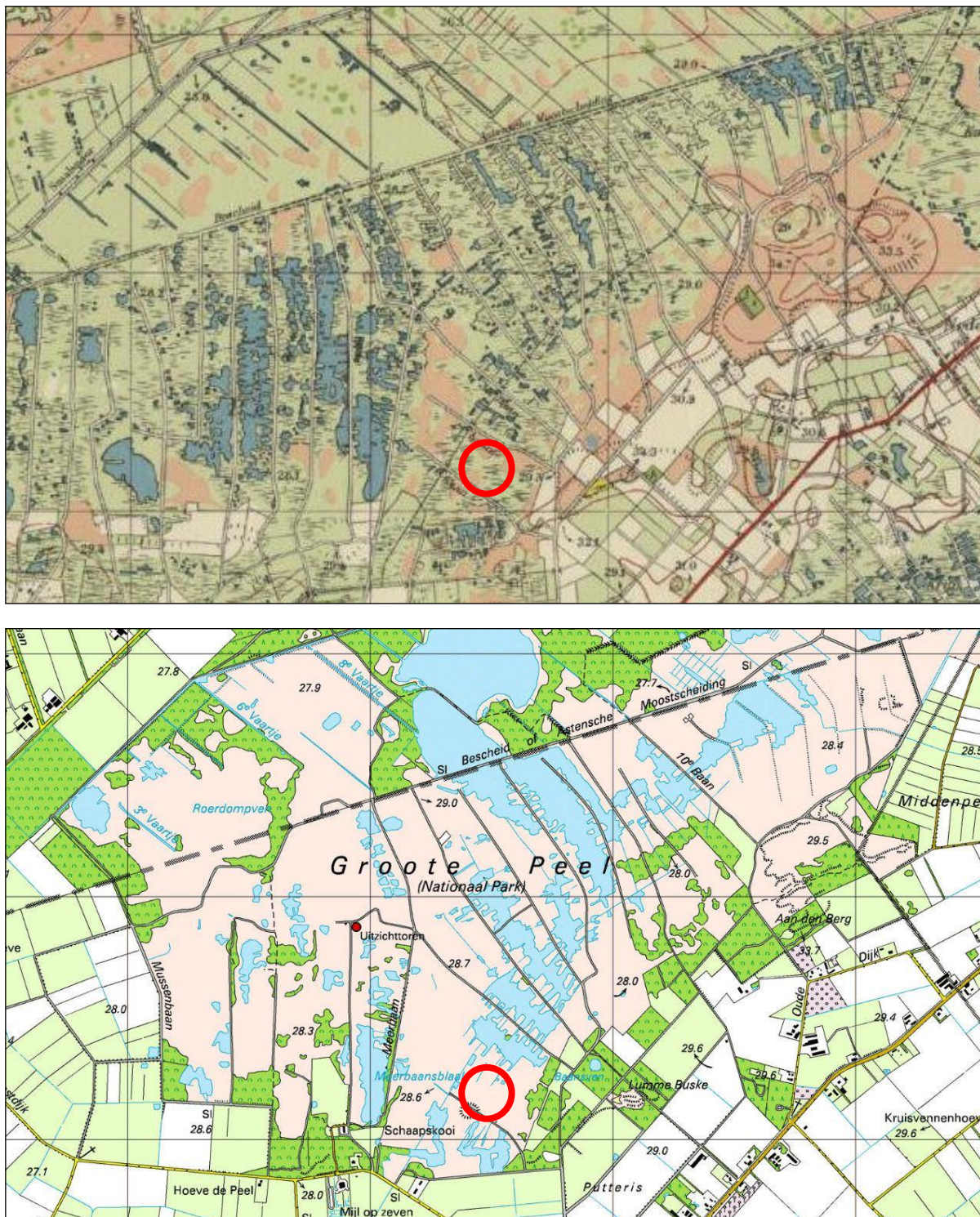
Ook in de Astense Peel is na een Peelbrand een grote zware stam gevonden in de veengraverij van Van de Grient. Die stam lag gedeeltelijk in het zand en het veen was ter plaatse afgegraven. Volgens van Deursen is de stam later niet meer teruggevonden.

De reuzenboom uit Ospel (zoals hij genoemd werd) is voor 500 gulden door G. van Deursen [Graadje van Deursen, oom van zegsman AB] verkocht aan zagerij Fielroks van de familie Koppen [Coppen AB] uit Weert [zegsman bedoeld hier Vilroks AB]. De natte en zware stam was in twee stukken gezaagd en na enkele jaren gedroogd te zijn op een donkere plek werd die verzaagd tot houten planken. Naar verluid zou er een wandmeubel van gemaakt zijn ten behoeve van notaris Biezenaar op zijn kantoor Aan Vijftien in Nederweert. Dat zou zijn vervaardigd door een timmerman, oom van Alfons Breuker [spreker bedoelt hier 'oudoom van Alfons Bruekers'].

Tot zover het interview met Thieu van Deursen. Hoewel van Deursen de initiële vondst van de boom in zijn herinnering koppelt aan de extreem droge zomer van 1947, schreef weekblad Het Kanton Weert in 1950 dat de boom het jaar daarvoor, dus in 1949 gevonden zou zijn. We houden het er maar op dat de ontdekking in 1948 zal hebben plaatsgevonden.

3. Localisatie

Het gebied van de Grote Peel heeft in de periode 1950-2000 grote veranderingen ondergaan. Hieronder een tweetal kaarten van het gebied, met de vindplaats van de boom.

Figuur 6 en 7. Topgrafische kaart met vindplaats (boven 1950, onder 2005). Uit: www.topotijdreis.nl.

De exacte vindplaats is niet beter bekend dan dat zij zich bevond tussen twee oude peelbanen, genaamd de Eerste Baan en de Tweede Baan. Die laatste is in de afgelopen 50 jaar verdwenen maar de eerste bestaat nog steeds. Uit het feit dat ook de eigenaren van de peelvelden waarin de boom zich bevond, bekend zijn, is het in principe mogelijk om de vindplaats nader te duiden tot op enkele tientallen meters nauwkeurig. Dit onderzoek in de kadastrale archieven van vóór de grote ruilverkaveling en ontginningen uit de periode 1955-1965 heeft niet plaatsgevonden.

Figuur 8. Uitvergroting van de topografische kaart uit 1950 met aanduiding van de vindplaats. Uit: www.topotijdreis.nl.

4. Overblijfselen

Thieu van Deursen, oud-reservaatwachter van natuurreservaat De Grootte Peel, en oomzegger van de vinder Graad van Deursen, heeft twee stukken hout van de reuzenboom als souvenir bewaard. In 2002 heeft hij beide objecten geschonken aan het archief van de Stichting Geschiedschrijving Nederweert. Zij worden hierna beschreven. Er zijn nog meer objecten die worden toegeschreven aan het hout van de reuzenboom, maar daarvan staat het 'verhaal' niet onomstotelijk vast.

Object 50-RB-01

Houten plankje .Maximale lengte x breedte x dikte = 190 x 10,5 x 2,0 cm. Materiaal: eikenhout (Quercus). Er zijn 23 zichtbare jaarringen, van sterk wisselende breedte. Gezien de kleine radius van de jaarringen betreft het hier een stuk hout uit de nabijheid van de kern van de boom.

Figuur 9 en 10. Object 50-RB-01. Kleiner dan ware grootte. Foto's: Alfons Bruekers.

Het berekende volume bedraagt 342 cm³ bij een gewicht van 310 g. Het soortelijk gewicht is dus $310 / 342 = 0,91$ g/cm³. Het soortelijke gewicht van modern Europees eikenhout (Zomereik) bij een relatieve vochtigheidsgraad van 12% is 0,71 g / cm³. Het object is dus 30% zwaarder dan modern eikenhout, hetgeen ongetwijfeld een gevolg is van een intredend 'versteningsproces' door het jarenlange verblijf in een zuurstofarm milieu.

Object 50-RB-02

Houten plankje, door H. (Baer) van Deursen ('Cisse Baer') bewerkt tot een gestyleerde vliegende gans. Maximale lengte x breedte x dikte = 320 x 9,5 x 2,0 cm. Materiaal: eikenhout (Quercus).

Ook dit object heeft, hoewel niet berekend, op het gevoel een hoger soortelijk gewicht dan de grootte doet vermoeden.

Figuur 11. Object 50-RB-02. Houten plankje, door H. van Deursen bewerkt tot gestyleerde glans in vlucht. Schaal 1:2. Foto: Alfons Bruekers.

5. Datering

Helaas is de vondst van de reuzenboom uit Ospel in 1950 niet goed gedocumenteerd. Wel lijkt vast te staan dat deze zich op 1,80 m beneden het toenmalige maaiveld bevond, dus in de oudere veenlagen, wellicht zelfs op de zandige ondergrond. In elk geval wijst de bijzonder goede conserveringstoestand van de stam en kruin erop dat de boom zich permanent onder water en afgesloten van zuurstof heeft bevonden. Daardoor is hij niet alleen perfect geconserveerd geworden, maar heeft ook een deel van een versteningsproces plaatsgevonden waardoor het soortelijk gewicht met dertig procent is toegenomen. Verder is in 1950 gedocumenteerd dat de boom ongeveer 200 jaarringen had.

Joosten en Bakker geven een indicatie van de ouderdom van de grote bomen uit het veen van de Groote Peel. In het Atlanticum (7500-5000 voor heden) was ten opzichte van het daaraan voorafgaande preboreaal en Boreaal) een warme en vooral natte tijd. In die periode stonden sterke veenafzettingen, veel meer dan in de voorgaande tijden. Het waren berkenrietafzettingen en later vooral veenmosveen met struikheide en veenbes. Andere delen van de Peel '*versumpften*' dat wil zeggen dat ze door de stijgende grondwaterstand moeras werden. Op de hogere zandkoppen groeiden berken, eiken- en dennenbomen, die na het afsterven soms in een aangrenzende laagte terecht kwamen en daar geconserveerd werden. Om dan vervolgens in onze moderne tijd weer door turfstekers gevonden te worden. [Bron: JHJ Joosten en TWM Bakker, De Groote Peel in verleden, heden en toekomst. Staatsbosbeheer, rapport 88-4 (Utrecht 1987) p.22].

Er is minstens één en wellicht zelfs nog een tweede monster van het hout van de reuzenboom beschikbaar. Beide monsters zijn in 2017 resp. 2018 onderzocht door mw. dr. Sanne Palstra van het Centrum voor Isotopenonderzoek van de Rijksuniversiteit Groningen. Voor de rapportages wordt verwezen naar de bijlagen.

Het radioactieve isotopenonderzoek leidde tot de volgende dateringen:

50-RB-01 (houten plankje):	relatieve ouderdom: 205 +/- 15 jr (1 sigma) BP (1950)
	absolute ouderdom: 1748 +/- 15 jr (1 sigma)
50-RB-02 (gestyleerde vogel):	relatieve ouderdom: 1580 +/- 15 jr (1 sigma) BP (1950)
	absolute ouderdom: 370 +/- 15 jr (1 sigma)

Hieruit kunnen twee conclusies worden getrokken:

1. Monster 50-RB-01 kan niet afkomstig zijn van de reuzenboom, en is van relatief zeer recente origine. De reuzenboom lag enkele meters diep in het veen, hetgeen een ouderdom van vele eeuwen zou moeten betekenen en niet slechts 18^e eeuws.
2. Monster 50-RB-02 geeft een datering in de vierde eeuw na Christus.

6. Bronnenonderzoek

De vondst van de boom uit Ospel staat niet op zichzelf. Van Deursen memoreerde hiervoor ook al een 'grote zware stam' uit de Astense Peel. En in 1946 werd door een groep Nederweertenaars aan de rand van de Peel, op Nederweertse grondgebied, een groot herdenkingskruis opgericht ter herinnering aan een ter plekke neergestorte Franse bommenwerper uit WOII. Dat kruis was vervaardigd van vijf meter lang uit het moeras ontgraven eikenhout.

[bron: Weekblad Het Kanton Weert, 26 april 1946].

Ook Joosten en Bakker maken melding van een soortgelijke vondst en maken terloops ook melding van de reuzenboom uit Ospel, waarbij zij dezelfde Thieu van Deursen citeren: *In de Grootte Peel werden door turfstekers enorme eiken- en dennenstammen gevonden, evenals dennenkegels en hazelnoten. Een 30m lange dennenstam werd gebruikt bij het bouwen van een schuur van de Mij Griendtsveen in de Astense Peel, terwijl een 20m lange eik door bedrijfsleider Smits en zijn compagnon notaris Biezenaar (Nederweert benut werd voor de vervaardiging van meubilair ter verfraaiing van hun interieur (mondeling mededeling Frans Smits). Deze laatste stam werd gevonden aan de Tweede Baan in de Ospelse Peel (schriftelijke mededeling MH van Deursen, 1987).*

[bron: JHJ Joosten en TWM Bakker, De Grootte Peel in verleden, heden en toekomst. Staatsbosbeheer, rapport 88-4 (Utrecht 1987) p.22].

De vermelding door Thieu van Deursen over de winning van houtresten uit de Peel in verband met de brandstoffenschaarste in WOII wordt ook door andere bronnen bevestigd. Frans Smits (1898-1987) beschrijft in zijn memoires als opzichter bij de ontvening van de Peel over de houtwinning tijdens de oorlog. Het rooien en verkopen van kienhout (dat zijn de in het veen geconserveerde houtresten van oude bomen) werd tijdens de oorlog volop ter hand genomen vanwege de brandstoffenschaarste. Het materiaal werd verhandeld door de Eindhovense koopman Paul van Daal. Het zou zijn aangewend voor zowel de versterking van de Westwall-verdedigingslinie, als brandhout en als grondstof voor de fabricage van nep-antiek meubilair. Dat laatste gebeurde in een atelier in Veghel, waar van het prachtig gevlamde kienhout dressoirs, kisten en kasten werden gemaakt. Die werden dan verkocht aan officieren uit het Duitse leger. Om die reden hangt er rondom Van Daal en zijn business volgens Smits een zweem van oorlogscollaboratie met de Duitsers.

[bron: Frans Smits, Mijn leven in de Peel (Meijel 1987)].

Een artikel van het Regionaal Historisch Centrum Eindhoven geeft ook enige achtergrondinformatie en beschrijft de door Smits genoemde dennenstam en daarnaast een in 1937 ontdekte eikenboom met een lengte van 17 m in de Somerense Peel:

Door de agressieve groei van de veenmossen in alle richtingen konden de bomen het in die nattigheid niet uithouden. De boomwortels verteerden onder water niet en bleven opgenomen in het veen. De turfstekers brachten ze weer aan de oppervlakte. Kienhout was goed brandhout en het is als versiering ook in veel aquaria terecht gekomen. Nu is het beschermd; het mag niet meer meegenomen worden. Zo nu en dan werden bij het turfsteken ook de afgeknapte en door het veen geconserveerde boomstammen aangetroffen. Vanwege de goede houtkwaliteit hadden meubelmakers grote interesse in deze duizenden jaren bomen. Werkers van vervingingsmaatschappij "Griendtsveen", die niet alleen rondom het Limburgse Griendtsveen opereerde maar ook in de Astense Peel, troffen eens in het veen een den aan van zo'n dertig meter. Hieruit werden balken gezaagd die als bouwmetaal dienden voor nieuwe loodsen van de "Mij. Griendtsveen".

De agressieve veengoei in de Peel velde op een natuurlijke wijze hele bossen. De wortels zijn als kienhout in en door het veen geconserveerd. En zo nu en dan gebeurde dit ook met afgeknapte boomstammen. Op de tweede foto zien we twee stukken stam van één eik, die vervoerd worden naar een zagerij. De stam, met een totale lengte van 17 meter, is zo'n acht-

tot tienduizend jaar oud. Veenarbeiders van de Maatschappij Griendtsveen hebben de eik in 1937 gevonden in de Somerense Peel.

[Bron: Verzamelingen bij het Regionaal Historisch Centrum.

<http://www.rhc-eindhoven.nl/artikel/202/%E2%80%9CMonsters-van-de-Peel%E2%80%9D>].

Figuur 12. Eikenboom uit de Somerense Peel, gevonden in 1937. Fotocollectie Fr. Smits, Regionaal Historisch Centrum Eindhoven (foto: internet).

Dan tenslotte nog een uitwijding over de zagerij die zich over de reuzenboom uit de Peel ontfermd heeft. De zagerij van mijnhout van de familie Vilrocx-Coppen bevond zich in Weert op de Noordkade (de oever van de Zuid-Willemsvaart), nabij de Biesterbrug. Op het einde van de 20^e eeuw bevond zich daar het terrein van Busonderneming Kupers. In de huidige tijd (2017) staan er woonhuizen met uitzicht op het kanaal.

Figuur 13. Houtzagerij Vilrocx-Coppen aan de Noordkade in Weert. Foto uit 1948. Archief Weert, foto nr. 2872.

7. Conclusies en factsheet

In oktober 1950 werd in de Ospelse Peel, tussen de Eerste Baan en de Tweede Baan, een meer dan 16 m lange, 200 jaar oude eikenboomstam blootgelegd en geborgen. Deze was al een of twee jaar eerder in een periode van grote droogte ontdekt. Het handelt hier om een (pre-)historische eikenboom, die op het einde van de Romeinse Tijd het loodje heeft moeten leggen door de stijging van het waterpeil en het aangroeiende veenmos. Liggend in het water en de diepere lagen van het veenmos is het hout geconserveerd geworden.

Van een 'prehistorische vondst', zoals in de overlevering verhaald wordt, is dus feitelijk geen sprake, maar op grond van de C14-datering is er wel sprake van een zeer oude datering.

Na de vondst is het hout vanwege zijn hoge kwaliteit aangewend voor meubelfabricage. Een familielid van de vinder heeft twee stukken afvalhout van de boom bewaard en die zijn in deze rapportage beschreven.

Hoewel de vondst in 1950 lijkt te zijn aangemeld bij de toenmalige Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ook met het oog op begeleidende palynologisch onderzoek), zijn daarvan in de archieven en verslagen geen nadere aanwijzingen teruggevonden.

Factsheet

Aangezien in de diverse artikelen en herinneringen nogal wat verschillen voorkomen over de details die met de vondst van de reuzenboom te maken hebben, volgt hierna een 'factsheet' met de gegevens die vast staan of in elk geval door meerdere onafhankelijke bronnen bevestigd worden.

Tabel 1. Factsheet reuzenboom		
vondstnummer	1	-
datum vondst	2	initieel ca. 1948, ontgraving oktober 1950
vinder(s)	3	Graad van Deursen
gemeente vondstlocatie	4a	Nederweert (L)
adres vondstlocatie	4b	tussen Eerste Baan en Tweede Baan
(huidige) adres vondstlocatie	4c	nabij Eerste Baan
vondstomstandigheden	4d	toevalsvondst bij turfsteken, na periode van grote droogte, 1,80 m diep
topografische coördinaten	4e	58A ca. 181.50 – 366.20
lengte boom	5a	ca. 16m stamlengte en 4 m zijtak vanuit kruin, in totaal 20 lengte
diameter boom	5b	ca. 1 m
volume	5c	8 m3
houtsoort	6c	Quercus (eik)
gewicht	6d	ca. 8000 kg in gedroogde toestand
leeftijd boom bij afsterven	7a	ca. 200 j.
ouderdom	7b	C14-datering monster 50-RB-02: jaar 370 +/-15
literatuur	8	Joosten en Bakker, 1987

8. Bijlagen

C14-dateringsrapportages

STRABO
 T.a.v.: de heer A. Bruekers
 Kreijel 4
 6035 SG Ospel

Datum
 25-09-2017

Ons kenmerk
 2799-1202-17

Uw kenmerk
 50-RB-01

Geachte heer Bruekers,

Hierbij ontvangt u van ons het dateringsresultaat van een houtmonster dat u in juni 2017 naar ons toe heeft gestuurd voor ^{14}C datering. Wij hebben twee subsamples van het houtmonster gedateerd, omdat na de eerste meting de leeftijd van het door ons gedateerde houtmateriaal veel jonger bleek te zijn, dan de door u verwachte leeftijd. Om zeker te zijn, dat er geen verwisseling van monsters in onze keten van lab-processen had plaatsgevonden, hebben we het materiaal daarom nog een keer gemeten. Van verwisseling blijkt echter geen sprake: na heranalyse van het houtmateriaal hebben we vrijwel precies dezelfde (jonge) leeftijd gemeten als bij de eerste meting en ook het percentage koolstof en de gemeten $\delta^{13}\text{C}$ waarde van het hout waren bij beide metingen overeenkomstig.

^{14}C dating results

Sample name	Dated material	GrM	$F^{14}\text{C} \pm 1\sigma$	^{14}C Age (in yr BP) $\pm 1\sigma$
50-RB-01	Wood (AAA)	10228	0.9746 ± 0.0024	205 ± 20
50-RB-01 heranalyse	Wood (AAA)	10388	0.9745 ± 0.016	205 ± 15

Additional (isotope)measurement results carbon

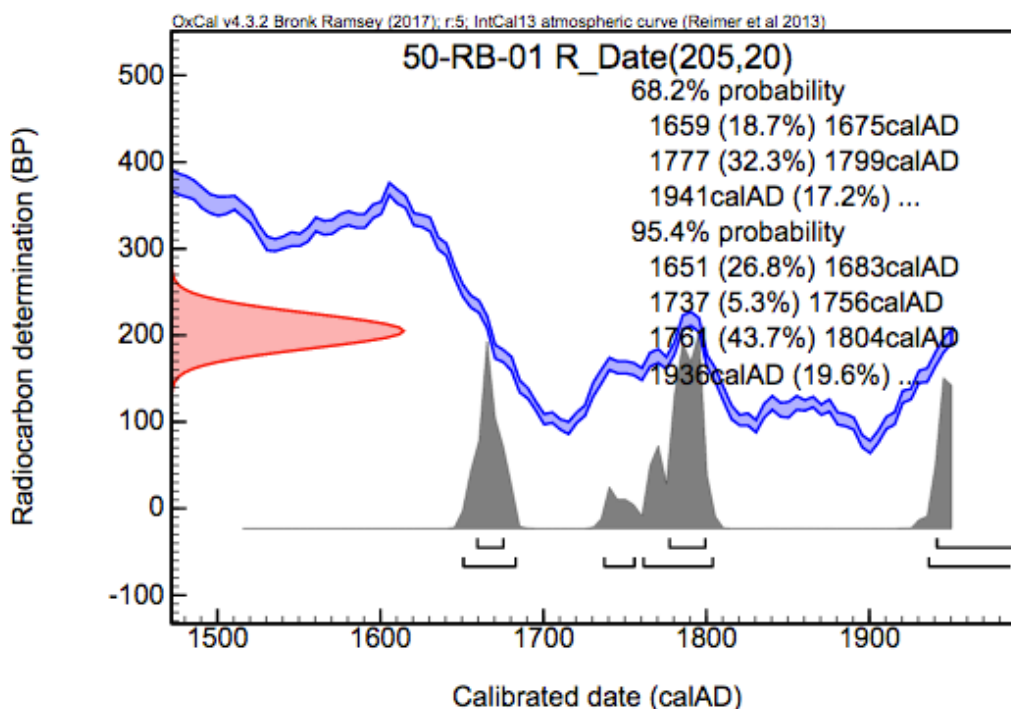
Sample name	%C	$\delta^{13}\text{C}$ (in ‰; $\pm 1\sigma$)
50-RB-01	46.1	-24.37 ± 0.18
50-RB-01 heranalyse	46.2	-24.59 ± 0.05

Calibrated dating results

¹⁴C ages have been calibrated to calendar years with software program: OxCal, version 4.3 (Bronk Ramsey, 2017)

Used calibration curve: IntCal13 (Reimer et al., 2013: IntCal13 and Marine13 radiocarbon age calibration curves 0–50,000 years cal BP, *Radiocarbon* 55(4):1869–1887).

Sample name	GrM	Calibrated dating result (95.4% probability)
50-RB-01	10228	1650 – 1685, 1735 – 1805, 1936 – 1954 calAD
50-RB-01 heranalyse	10388	1650 – 1685, 1735 – 1805, 1936 – 1954 calAD

Note: The probability ranges of 68 and 95.4%, as shown in the graph, are based on the ¹⁴C measurement result and its 1 or 2-sigma standard deviations respectively. The given time period in calendar years does not have an average value or standard deviation.

De kalibratie-grafiek is voor het her-analyse monster identiek aan bovenstaande grafiek.

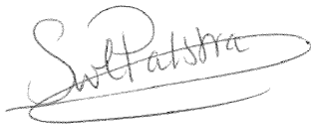
Het door ons gedateerde houtmateriaal komt uit de tijdsperiode van na 1650 AD. Als dit houtmateriaal daadwerkelijk afkomstig is van de destijds gevonden eik uit Ospel, dan is deze boom veel jonger dan de leeftijd van 5000 tot 7500 jaar die tot nu toe werd aangenomen voor deze boom.

Op basis van de door ons bepaalde hoeveelheid koolstof-14 zijn er drie tijdsperiodes te onderscheiden in de kalibratie-curve. Omdat de boom in de laatst genoemde mogelijke

tijdsperiode van 1936-1954 AD gevonden is en een paar meter onder het maaiveld lag, valt deze periode al af. Het door ons onderzochte boommateriaal (van hooguit 1 of 2 verschillende boomringen afkomstig) is dan ook afkomstig uit de tijdsperiode tussen 1650 en 1805 AD.

Mocht u nog vragen hebben naar aanleiding van deze rapportage of aanvullende informatie willen krijgen over de uitgevoerde analysemethode, dan horen wij dat graag.

Met vriendelijke groet,

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'S.W.L. Palstra', enclosed within a horizontal oval scribble.

Mevr. dr. Sanne W.L. Palstra
¹⁴C onderzoeker / Lab-coordinator
s.w.l.palstra@rug.nl

STRABO
T.a.v. de heer A. Bruekers
Kreijel 4
6035 SG Ospel

Datum
23 Maart 2018

Ons kenmerk
2981-1976

Uw kenmerk
50-RB-02

Geachte heer Bruekers,

Hierbij ontvangt u van ons het dateringsresultaat van een houtmonster van uw project 'Ospel Reuzenboom' dat u in januari 2018 naar ons toe heeft gestuurd voor ^{14}C datering.

Sample name	GrM	Calibrated dating result (95.4% probability)
50-RB-02	12750	424 – 537 AD

Het door ons onderzochte houtmateriaal is afkomstig uit de 5e - 6e eeuw AD. Ook deze boom is dus wederom niet 5000 – 7000 jaar oud, maar wel een stuk ouder dan het boommateriaal dat we vorig jaar voor jullie hebben gedateerd ('50-RB-01').

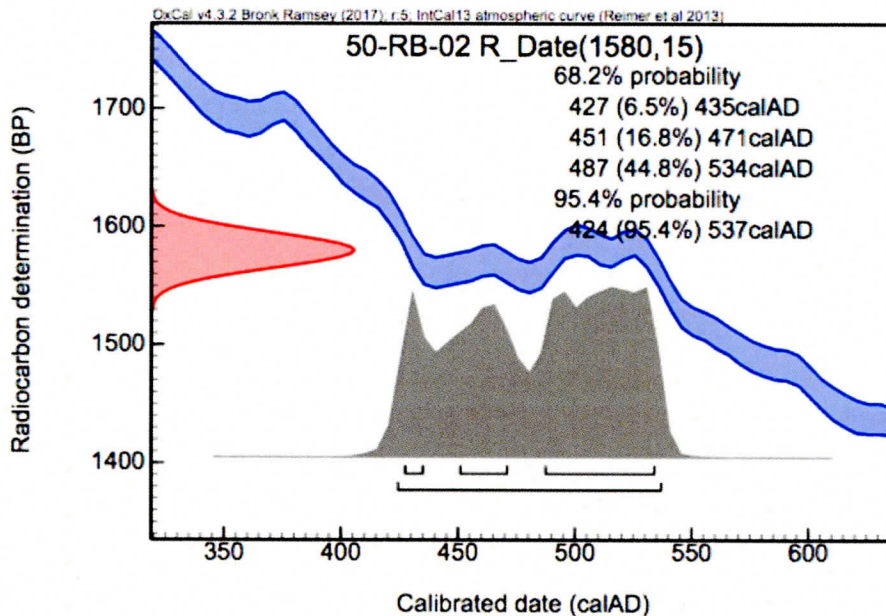
Aanvullende (meet)informatie

Sample name	Dated material	GrM	$F^{14}\text{C} \pm 1\sigma$	^{14}C Age (in yr BP) $\pm 1\sigma$
50-RB-02	Wood(AAA)	12750	0.8215 ± 0.0011	1580 ± 15

Sample name	%C	$\delta^{13}\text{C}$ (in ‰; $\pm 1\sigma$)
50-RB-02	42.9	-26.76 ± 0.23

Kalibratie ^{14}C leeftijd naar kalenderjaren

De ^{14}C leeftijd is gekalibreerd naar kalenderjaren m.b.v. software programma OxCal, versie 4.3 (Bronk Ramsey, 2017). De kalibratiecurve die daarbij is gebruikt: IntCal13 (Reimer et al., 2013: IntCal13 and Marine13 radiocarbon age calibration curves 0–50,000 years cal BP, *Radiocarbon* 55(4):1869–1887).

NB: De waarschijnlijkheidsranges van 68% en 95.4% die in de grafiek staat weergegeven, zijn gebaseerd op het ^{14}C meetresultaat (in jaarBP) en de respectievelijke 1- en 2-sigma meetonzekerheidsranges. De verkregen tijdsperiode (of tijdsperiodes) hebben geen gemiddelde waarde en ook geen standaard deviatie.

Mocht u nog vragen hebben naar aanleiding van deze rapportage of aanvullende informatie willen krijgen over de uitgevoerde analysemethode, dan horen wij dat graag.

Met vriendelijke groet,

Mevr. dr. Sanne W.L. Palstra
 ^{14}C onderzoeker / Lab-coordinator
 s.w.l.palstra@rug.nl